

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ
ВИБІРКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ”
(для бакалаврів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2012

Підготовлено старшим викладачем кафедри соціології *А. О. Снісаренко*

Затверджено на засіданні кафедри соціології
(протокол № 20 від 16.10.09)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Снісаренко А. О. Програма вивчення дисципліни “Організація та методи вибіркового дослідження”. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. – 14 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Організація та методи вибіркового дослідження”, питання для самоконтролю, теми контрольних робіт, список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2012
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Організація та методи вибіркового дослідження” входить до переліку дисциплін, що покликані підготувати фахівців-соціологів різного рівня.

Мета даного курсу — навчити студентів вибіркового методу, розповісти про його можливості, практичне використання. Ознайомити студентів із сучасними методами збору та обробки статистичної інформації, плануванням статистичних обстежень.

Цей курс передбачає також формування практичних навичок з обґрунтування параметрів відбору одиниць спостереження до вибірки, розрахунку обсягу вибіркової сукупності конкретного соціологічного дослідження, помилки репрезентативності вибірки, здійснення ремонту та корегування вибірки.

Для контролю і самоконтролю якості засвоєння матеріалу курсу, розробка містить варіанти контрольних завдань, а також перелік контрольних запитань.

Основна увага приділяється методам конструювання вибірки й практиці застосування цих методів у реальних дослідженнях. Техніка побудови статистичних оцінок розглядається в мінімальному обсязі, необхідному для розуміння принципів побудови вибірки.

Курс розрахований на 54 аудиторних години, у тому числі лекції — 36 годин, семінарські заняття — 18 годин.

Протягом навчального семестру, студенти мають не лише засвоїти основні типи та підходи до конструювання вибіркової сукупності, застосування вибіркового методу в емпіричному соціологічному дослідженні, але й опанувати навички обчислення обсягу вибіркової сукупності, розраховувати помилку репрезентативності вибірки, вміти створювати багатоступеневі вибірки та проводити дизайн вибірки.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ВИБІРКОВОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ”

Номер теми	Назва змістового модуля і теми
1	Змістовий модуль I. Сутність вибіркового методу та його роль в організації соціологічного дослідження
2	Обґрунтування застосування вибіркового методу
3	Властивості генеральної та вибіркової сукупностей
4	Власне випадкова вибірка
5	Змістовий модуль II. Вибіркові методи із застосуванням елемента не випадковості
6	Механічна вибірка
7	Стратифікована вибірка
8	Серійна вибірка
9	Змістовий модуль III. Застосування не випадкових методів відбору при конструюванні вибіркової сукупності
10	Доступна вибірка
11	Стихійна вибірка
12	Цілеспрямована вибірка
Разом годин: 162	

ЗМІСТ
дисципліни
**“ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ВИБІРКОВОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ”**

Змістовий модуль I. Сутність вибіркового методу та його роль в організації соціологічного дослідження

Тема 1. Обґрунтування застосування вибіркового методу

Необхідність застосування вибіркового методу в масовому дослідженні. Теоретичні засади застосування вибіркового методу в соціології. Закон великих чисел. Поняття нормального розподілу. Загальні вимоги до об'єкту дослідження. Визначення типових характеристик об'єкта дослідження. Принцип випадковості.

Література [2; 4; 5; 17; 20; 21]

Тема 2. Властивості генеральної та вибіркової сукупностей

Скінченність генеральної сукупності. Поняття одиниць відбору та одиниць спостереження. Помилки відбору. Типологія помилок у формуванні вибіркової сукупності: випадкові та систематичності. Надійність вибірки. Репрезентативність – основна вимога до вибіркової сукупності. Помилка репрезентативності. Класифікація підходів до формування вибіркової сукупності..

Література [1; 2; 6; 7; 11; 16; 27; 29]

Тема 3. Власне випадкова вибірка

Власне випадкова вибірка, як основа для формування всіх вірогіднісних типів вибірки. Визначення власне випадкової вибірки. Засоби реалізації власне випадкового методу відбору. Принципи жеребкування таблиць випадкових значень, генератора випадкових чисел. Повторний та неповторний відбір. Моделювання випадковості. Механічний та територіальний відбір. Розрахунки помилки репрезентативності власне випадкової вибірки. Стійкість, незміщеність та ефективність оцінки репрезентативності вибірки. Розрахунки обсягу вибірки при застосуванні власне випадкового відбору. Корегування вибірових показників. Недоліки та переваги застосування методу.

Література [7; 8; 16; 22; 24; 30]

Змістовий модуль I. Вибіркові методи із застосуванням елемента не випадковості

Тема 4. Механічна вибірка

Моделювання вибіркової сукупності. Поняття та розрахунок кроку вибірки. Специфіка розрахунку помилки репрезентативності вибірки. Визначення обсягу вибіркової сукупності. Проблема репрезентативності при механічному відборі: наявність системи в генеральному розподілі ознаки.

Література [1; 3; 13; 18; 19; 24; 25; 28]

Тема 5. Стратифікована вибірка

Пропорційний та непропорційний стратифікований відбір одиниць спостереження. Основа для групування одиниць генеральної сукупності. Особливості ознаки, що покладена в основу стратифікації. Умови підвищення точності вибіркових показників: основа для розрахунку помилки вибірки — середнє значення внутрішньогрупових дисперсій. Визначення обсягу вибірки при пропорційному та непропорційному підході до формування страт вибіркової сукупності. Переваги та недоліки методу.

Література [1; 2; 7; 8; 16; 17; 21; 26]

Тема 6. Серійна (кластерна) вибірка

Основа відбору — соціальна група. Суцільне та вибіркоче покриття елементів кластеру. Вимоги до генеральної сукупності при застосування кластерного підходу. Застосування міжгрупової дисперсії, як фактор зниження помилки репрезентативності вибірки. Розрахунок обсягу вибірки. Переваги та недоліки методу.

Комбінування кластерного та стратифікованого підходу — багатоврівнева вибірка.

Література [2; 3; 5; 9; 10; 14; 22; 25]

Змістовий модуль III. Застосування не випадкових методів відбору при конструюванні вибіркової сукупності

Тема 7. Доступна вибірка

Класифікація методів не випадкового відбору. Фактори визначення сутності не випадкового відбору. Доступність респондента — основ-

ний критерій застосування методу. Процедура визначення обсягу вибірки. Сфери застосування доступної вибірки. Переваги та недоліки методу.

Література [1; 5; 9; 13; 14; 16; 18; 20; 29]

Тема 8. Стихійна вибірка

Контроль при стихійному відборі. Сфери застосування стихійного відбору. Практична реалізація методу. Обмеження у застосуванні методу. Переваги та недоліки.

Література [4; 7; 11; 13; 18]

Тема 9. Цілеспрямована вибірка

Основа цілеспрямованої вибірки. Типи цілеспрямованих вибірок. Метод типових одиниць. Обмеження в застосуванні. Цільова вибірка. Сфери застосування. Квотний відбір. Апріорний та апостеріорний відбір при квотній вибірці. Визначення обсягу вибірки при квотному відборі. Проблема вибору ознак: жорсткі та знижені вимоги до вибірки. Три основні перепони для застосування методу квотного відбору. Шляхи вдосконалення методу квотного відбору.

Література [3; 6; 10; 14; 16; 23; 24; 28]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Необхідність застосування вибіркового методу в масовому дослідженні.
2. Теоретичні засади застосування вибіркового методу в соціології.
3. Закон великих чисел.
4. Поняття нормального розподілу.
5. Загальні вимоги до об'єкту дослідження.
6. Визначення типових характеристик об'єкта дослідження.
7. Принцип випадковості.
8. Поняття скінченності генеральної сукупності.
9. Поняття одиниць відбору та одиниць спостереження.
10. Помилки відбору.
11. Типологія помилок у формуванні вибіркової сукупності: випадкові та систематичності.
12. Надійність вибірки.
13. Репрезентативність — основна вимога до вибіркової сукупності.
14. Помилка репрезентативності.

15. Класифікація підходів до формування вибіркової сукупності.
16. Власне випадкова вибірка, як основа для формування всіх вірогіднісних типів вибірки.
17. Визначення власне випадкової вибірки.
18. Засоби реалізації власне випадкового методу відбору.
19. Принципи жеребкування, таблиць випадкових значень, генератора випадкових чисел.
20. Повторний та безповторний відбір.
21. Моделювання випадковості.
22. Механічний відбір.
23. Розрахунки помилки репрезентативності власне випадкової вибірки.
24. Стійкість, незміщеність та ефективність оцінки репрезентативності вибірки.
25. Розрахунки обсягу вибірки при застосуванні власне випадкового відбору.
26. Коригування вибіркових показників.
27. Недоліки та переваги застосування власне випадкової вибірки.
28. Моделювання вибіркової сукупності.
29. Поняття та розрахунок кроку вибірки.
30. Специфіка розрахунку помилки репрезентативності вибірки.
31. Визначення обсягу вибіркової сукупності при механічному відборі.
32. Проблема репрезентативності при механічному відборі: наявність системи в генеральному розподілі ознаки.
33. Пропорційний та непропорційний стратифікований відбір одиниць спостереження.
34. Основа для групування одиниць генеральної сукупності.
35. Особливості ознаки, що покладена в основу стратифікації.
36. Умови підвищення точності вибіркових показників: основа для розрахунку помилки вибірки — середнє значення внутрішньогрупових дисперсій.
37. Визначення обсягу вибірки при пропорційному та непропорційному підході до формування стратифікованої вибірки.
38. Переваги та недоліки методу стратифікованої вибірки.
39. Основа відбору одиниць спостереження в кластерній вибірці.
40. Суцільне та вибіркове покриття елементів кластеру.
41. Вимоги до генеральної сукупності при застосування кластерного підходу.

42. Застосування міжгрупової дисперсії, як фактор зниження помилки репрезентативності вибірки.
43. Розрахунок обсягу вибірки.
44. Комбінування кластерного та стратифікованого підходу — багаторівнева вибірка.
45. Класифікація методів не випадкового відбору.
46. Фактори визначення сутності не випадкового відбору.
47. Процедура визначення обсягу доступної вибірки.
48. Сфери застосування доступної вибірки.
49. Контроль при стихійному відборі.
50. Практична реалізація методу стихійного відбору. Переваги та недоліки.
51. Основа цілеспрямованої вибірки.
52. Типи цілеспрямованих вибірок.
53. Метод типових одиниць. Обмеження в застосуванні.
54. Цільова вибірка.
55. Апостеріорний та апостеріорний відбір при квотній вибірці.
56. Визначення обсягу вибірки при квотному відборі.
57. Проблема вибору ознак: жорсткі та знижені вимоги до вибірки.
58. Три основні перепони для застосування методу квотного відбору.
59. Організація вибірки за місцем відпочинку, покупки чи споживання якоїсь продукції.
60. Проблема впливу локального руху населення на якість вибіркового дослідження.
61. Проблема важкодоступних респондентів.
62. Організація вибірки за місцем роботи, навчання чи служби.
63. Соціально-демографічні ознаки та репрезентативність.
64. Репрезентація віку респондентів.
65. Репрезентація рівня освіти респондентів.
66. Репрезентація місця проживання респондентів.
67. Стратифікація на першому щаблі вибірки.
68. Стратифікація на проміжних щаблях вибірки.
69. Метод маршрутного опитування.
70. Взаємозв'язок між проблемою, метою, об'єктом та предметом дослідження, генеральною сукупністю, гіпотезами, поняттями та показниками і обсягом вибіркової сукупності.
71. Дисперсія як міра варіації та її властивості.
72. Квантилі, квартилі, перцентилі, децилі.

73. Критерій залежності ознак Пірсона (“хі-квадрат”).
74. Елементи теорії ймовірностей: випадкова подія, подія достовірна та неможлива, ймовірність події, множення та складання ймовірностей, формула повної ймовірності.
75. Випадкові величини: функція розподілу ймовірностей дискретних випадкових величин, варіаційний ряд.
76. Міри центральної тенденції: мода, медіана, середнє арифметичне.
77. Розкрийте класичні та додаткові засоби формування вибірки.
78. Назвіть джерела випадкових помилок вибірки?
79. Шляхи вдосконалення методу квотного відбору.
80. Сфери застосування цільової вибірки.
81. Сфери застосування стихійного відбору.
82. Обмеження у застосуванні методу стихійного відбору.
83. Переваги та недоліки методу кластерного відбору.
84. Територіальний відбір.
85. Ремонт вибірки.
86. Поняття дизайн-ефекту.
87. Міри варіації: дисперсія, стандартне відхилення.
88. Поняття перервних та неперервних величин.
89. Співвідношення одиниць спостереження та одиниць вимірювання.
90. Специфіка організації вибіркового дослідження.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Типологія помилок у формуванні вибіркової сукупності: випадкові та систематичності.
2. Репрезентативність — основна вимога до вибіркової сукупності.
3. Класифікація підходів до формування вибіркової сукупності.
4. Засоби реалізації власне випадкового методу відбору.
5. Принципи жеребкування, таблиць випадкових значень, генератора випадкових чисел.
6. Розрахунки помилки репрезентативності власне випадкової вибірки.
7. Стійкість, незміщеність та ефективність оцінки репрезентативності вибірки.
8. Розрахунки обсягу вибірки при застосуванні власне випадкового відбору.

9. Коригування вибірових показників.
10. Специфіка розрахунку помилки репрезентативності вибірки.
11. Визначення обсягу вибіркової сукупності при механічному відборі.
12. Умови підвищення точності вибірових показників: основа для розрахунку помилки вибірки – середнє значення внутрішньогрупових дисперсій.
13. Визначення обсягу вибірки при пропорційному та непропорційному підході до формування страт вибіркової сукупності.
14. Застосування між групової дисперсії, як фактор зниження помилки репрезентативності вибірки.
15. Апріорний та апостерорний відбір при квотній вибірці.
16. Методи розрахунку точності вибірових оцінок.
17. Техніка мінімізації змін при повторному відборі.
18. Техніка проведення контрольованого відбору.
19. Використання кривої Лоренца й індексу Джинни при вивченні нерівності в розподілі доходів.
20. Поняття вибіркового спостереження, його переваги й недоліки.
21. Основні показники варіаційних рядів (щільність розподілу, середнє, мода, медіана, квартили, децили, процентилю).
22. Види графіків і діаграм у статистиці й правила їхньої розробки.
23. Поняття варіації. Основні показники варіації (розмах варіації, середнє лінійне й середнє квадратичне відхилення, дисперсія, коефіцієнт варіації). Поняття нормального розподілу.
24. Статистична таблиця і її елементи, основні правила побудови й оформлення статистичних таблиць.
25. Поняття спостереження. Статистичне спостереження як перший етап дослідження. Основні форми статистичного спостереження.
26. Помилки, що виникають у ході спостереження й способи контролю.
27. Поняття, види й способи побудови варіаційних рядів.
28. Особливість інтерпретації результатів вибірових досліджень.
29. Поняття нормального розподілу. Порівняння емпіричного й нормального розподілів.
30. Показники скосу й ексцесу розподілу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Батыгин Г. С.* Лекции по методологии социологических исследований. — М.: “Аспект-Пресс”, 1995”.
2. *Беляева Л. А.* Эмпирическая социология в России и Восточной Европе: Учебное пособие. — М.: ИД ГУ ВШЭ, 2004. — 408 с.
3. *Венецкий И. Г.* Виды выборки. // Вестник статистики, 1974, № 2.
4. *Выборка* в маркетинговых исследованиях // Маркетинговые исследования в Украине, 2004. — № 1–2. — С. 10–13.
5. *Волович В. І., Тарасенко В. І., Захарченко М. В. та ін.* Соціологія: короткий енциклопедичний словник / Під заг. ред. В. І. Воловича. — К.: Укр. центр духовн. культури, 1998. — 736 с.
6. *Гмурман В. Г.* Теория вероятностей и математическая статистика. — М.: Высш. школа, 1998.
7. *Достижимость* в социологических и маркетинговых исследованиях // Маркетинговые исследования в Украине, 2005. — № 2. — С. 18–20.
8. *Жабський М. І.* Репрезентативність у соціологічному дослідженні // Філософська думка. — 1974. — № 5. — С. 81–91.
9. *Ионин Л. Г.* Философия и методология эмпирической социологии: Учеб. пособ. — М.: ИД ГУ ВШЭ, 2004. — 367 с.
10. *Кокрен У.* Методы выборочного исследования. — М., Статистика, 1976
11. *Кесельман Л. Е.* Уличный опрос в социологическом исследовании. — Самара: Фонд социальных исследований, 2001. — 80 с.
12. *Лавин Н. И.* Эмпирическая социология в Западной Европе: Учеб. пособ. — М.: ИД ГУ ВШЭ, 2004. — 383 с.
13. *Мангейм Д. Б., Рич Р. К.* Политология. Методы исследования. — М., 1997. — 544 с.
14. *Методологические* и методические проблемы выделения и описания регионов Украины // Маркетинговые исследования в Украине. — 2006. — № 1. — С. 20–25.
15. *Нозль Э.* Массовые опросы. Введение в методику демоскопии. — М., Ава-Эстра, 1993.
16. *Основы прикладной социологии: Учебник для вузов / Под ред. Ф. Э. Шереги, М. К. Горшкова.* — М., 1996

17. *Основные* принципы формирования выборки в социологических и маркетинговых исследованиях // Маркетинговые исследования в Украине. — 2005. — № 1. — С. 24–36.
18. *Паниотто В. И.* Качество социологической информации. — К.: Наукова думка, 1986.
19. *Паниотто В., Максименко В., Харченко Н.* Генеральная и выборочная совокупность: Оценка погрешности выборки // Маркетинговые исследования в Украине. — 2006. — № 4. — С. 10–17.
20. *Панина Н. В.* Технология социологического исследования. Ин-т социологии НАН Украины, 1997.
21. *Полторац В. А.* Маркетинговые исследования: методы и технологии. — Днепропетровск, 1997. — 136 с.
22. *Рабочая* книга социолога. — М.: Наука, 1976.
23. *Сариогло В. Г.* Проблемы статистичного зважування вибіркових даних. — К.: ІВЦ Держкомстату України. — 2005. — 264 с.
24. *Стегній О. Г., Чурилов М. М.* Регіоналізм в Україні як об'єкт соціологічного дослідження. — К.: 1998. — 217 с.
25. *Чурилов Н. Н.* Проектирование выборочного социологического исследования. — К.: Наукова думка, 1986.
26. *Чурилов Н. Н.* Методологические и методические проблемы выделения и описания регионов Украины // Маркетинговые исследования в Украине. — 2006. — № 2. — С. 16–20.
27. *Чурилов М.* Структура процесу формування вибіркової сукупності // Маркетинг в Україні. — 2007. — № 4. — С. 14–21.
28. *Чубарев В. Л., Хотеев В. О.* Вибірка за методом квот // Філософська думка. — 1985. № 1. — С. 76–84.
29. *Шляпентох В. Э.* Проблемы достоверности статистической информации в социологических исследованиях. — М., 1973. — 144 с.
30. *Ядов В. А., Семенова В. В.* Стратегия социологического исследования: Описание, объяснение, понимание социальной реальности. — 7-е изд. — М.: Добросвет, 2003. — 596 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни.....	4
Зміст дисципліни	5
Питання для самоконтролю	7
Теми контрольних робіт.....	10
Список літератури	12

Відповідальний за випуск	<i>А. Д. Вегеренко</i>
Редактор	<i>Г. Я. Кужільний</i>
Комп'ютерне верстання	<i>С. А. Шередега</i>

Зам. № ВКЦ-4908

Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний.

Ум. друк. арк. — 0,81. Обл.-вид. арк. — 0,24. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. ХХ

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008 р.*